

LUBELSKI
PARK
NAUKOWO
TECHNOLOGICZNY

LUBLIN SCIENCE
AND TECHNOLOGY
PARK S.A.

International research
and practice conference

CONTEMPORARY ISSUES
IN PHILOLOGICAL SCIENCES:
EXPERIENCE OF SCHOLARS
AND EDUCATIONALISTS
OF POLAND AND UKRAINE

Lublin, Republic of Poland
April 28-29, 2017

CONTENTS

SLAVIC LANGUAGES

«Slowiczek prowincjaizmów podolskich» А. Кремера як перша лексикографічна праця про подільський говір української мови	
Гороф'янюк І. В.	8
Предикатно-непредикатні іменники як головний компонент номінативного речення української мови (в аспекті міжрівневих досліджень)	
Коваль Л. М.	12
Структурно-синтаксична типологія заголовків сучасних українських п'єс	
Корольова В. В.	16
Ukrainian adjectives with the meaning of quantitative attribute: semantics and derivational features	
Nesterenko A. K.	19
Псевдонімія діячів української культури ХХ століття	
Павликівська Н. М.	22
Опταтив в українських пареміях: особливості семантики та структури	
Приймачок О. І.	26
Funkcjonowanie ukrainizmów w języku polskim literackim	
Rojik O. Ju.	30
Термин и его функции в заголовке научного произведения	
Суворова С. А.	34
LITERATURE	
Історичне тло китайської драми крізь призму новітньої драматургії	
Акімова А. О.	40
Михайло Грушевський – активний учасник літературного процесу кінця ХІХ – початку ХХ століття в Україні	
Кулікова Т. В., Деркач В. В.	44
Лірико-психологічна проза Христі Алчевської	
Маланій О. О.	48
Концепт «час» у системі художнього мислення Н. Кобринської (на прикладі оповідання «Дух часу»)	
Нечаяк Л. Г.	52
Техніка монтажу у викладовій манері художньої прози Ніни Бічуї	
Римар Н. Ю.	56
Природа комічного в англійській сатирі ХVІІ століття (Дж. Донн і Б. Джонсон)	
Родний О. В.	60

International research and practice conference “Contemporary issues in philological sciences: experience of scholars and educationalists of Poland and Ukraine”: Conference Proceedings, April 28–29, 2017. Lublin. 248 pages.

Each author is responsible for content and formation of his/her materials.

The reference is mandatory in case of republishing or citation.

ПРЕДИКАТНО-НЕПРЕДИКАТНІ ІМЕННИКИ ЯК ГОЛОВНИЙ КОМПОНЕНТ НОМІНАТИВНОГО РЕЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (В АСПЕКТІ МІЖРІВНЕВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ)

Коваль Л. М.

доктор філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української мови

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна

У сучасній українській літературній мові функцію головного компонента (ГК) односкладного номінативного речення (НР) реалізують предикатно-непредикатні іменники, у глибинній структурі яких послідовно параметри предикатних та непредикатних слів. На думку І. Р. Вихованця, при утворенні таких іменників «фактично предикатно-суб'єктна структура речення згортається в реальне слово, де дієслівна, прикметникова або інша основа вказує на ознаку предмета, а суфікси типу *-ач*, *-ник*, *-ець* узагальнено позначають предмет (у назвах істот із показниками статі і под.)» [85, с. 49]. Предикатно-непредикатні іменники характеризують особу «за багатьма параметрами, зокрема за такими, як трудова діяльність, місце перебування, ідейні переконання, етнічна, національна, територіальна належність, захоплення й особисті уподобання, риси характеру, поведінки, внутрішні та зовнішні ознаки» [337, с. 35].

Оскільки в дериваційному плані ці іменникові слова формуються внаслідок семантичної конденсації «базового елементарного речення, яке розчленовано представляє позицію суб'єкта складнопідрядного» [113, с. 100–101], логічно, що семантико-синтаксичним корелятом вираженого ними ГК НР є семантично елементарне речення дво- або трикомпонентної будови.

У сучасній українській мові широко вживані номінативні конструкції, ГК яких виражений предикатно-непредикатним іменником, що характеризує особу за внутрішніми та зовнішніми ознаками. Такий ГК корелює з 3 типами базових семантично елементарних речень:

- простий ГК НР ↔ предикат якісного стану + суб'єкт якісного стану: *Грамотний* (← *Той, хто грамотний*);
- простий ГК НР ↔ предикат стану як процесуальної ознаки + суб'єкт стану як процесуальної ознаки: *Вередий* (← *Той, хто вередує*);
- простий ГК НР ↔ предикат оцінного стану якості-відношення + суб'єкт оцінного стану якості-відношення + об'єкт уподібнення: *Маєтла* (← *Той, хто подібний до маєтли*).

Основним із-поміж цих типів є перший, тобто кореляція простого ГК НР, вираженого оцінними найменуваннями осіб, із семантично елементарним реченням, сформованим предикатом якісного оцінного стану істоти та суб'єктом із такою самою семантикою, тобто елементарним реченням зразка «предикат якісного оцінного стану + суб'єкт якісного оцінного стану», пор.: *Красень* ← *Той, хто красивий*; *Дурень* ← *Той, хто дурний*. У процесі згортання такого базового семантично елементарного речення в реальне іменникове слово предикат якісного оцінного стану формує його кореневу частину, а значення суб'єкта якісного оцінного стану у структурі такого іменника репрезентує певний словотворчий суфікс, у нашому випадку суфікс *-ень*.

До найбільш типових кореляцій простого ГК НР, вираженого іменником – оцінною назвою істоти в прямому значенні, із семантично елементарним реченням зразка «предикат якісного оцінного стану + суб'єкт якісного оцінного стану» у сучасній українській мові належать такі:

- простий ГК НР ↔ предикат якісного оцінного стану, який характеризує особу за її поведінкою + суб'єкт якісного оцінного стану, напр.: *Веселун*; *Хитрун*; *Чепурун*; *Ледар*; *Скупар*; *Лукавець*; *Мудрець*; *Сліпець*; *Сміливець*; *Простак*; *Силач*; *Смиреник*;
- простий ГК НР ↔ предикат якісного оцінного стану, що визначає особу за її зовнішніми ознаками + суб'єкт якісного оцінного стану, напр.: *Кудлай*; *Паплай*; *Вухань*; *Головань*; *Зубань*; *Черевань*; *Гладун*; *Горбун*; *Коротун*; *Лисун*; *Товстун*; *Хорошун*; *Кучерявець*; *Пухтій*;
- простий ГК НР ↔ предикат якісного оцінного стану, який ідентифікує особу за її рідним статусом та майновим становищем + суб'єкт якісного оцінного стану, напр.: *Одинок*; *Багатій*; *Злидар*;
- простий ГК НР ↔ предикат якісного оцінного стану, що характеризує особу за інтелектуальним рівнем + суб'єкт якісного оцінного стану, напр.: *Грамотій*; *Мудрій*; *Дурень*; *Дурник*; *Розумник*.

Дещо обмеженіше представлена кореляція простого ГК НР, репрезентованого оцінними найменуваннями осіб, із семантично елементарним реченням, сформованим предикатом, що виражає стан як процесуальну ознаку та суб'єктом із таким самим значенням, тобто елементарним реченням зразка «предикат стану як процесуальної ознаки + суб'єкт стану як процесуальної ознаки», пор.: *Шептун* ← *Той, хто говорить*, *співає пошепки* (*дуже тихо*); *Говорун* ← *Той, хто говорить* (*надміру*); *Стогній* ← *Той, хто постійно стогне*. Співвідношення простого ГК НР із семантично елементарним реченням зразка «предикат стану як процесуальної

ознаки + суб'єкт стану як процесуальної ознаки» у сучасній українській мові репрезентують два різновиди:

– простий ГК НР ↔ предикат стану як процесуальної ознаки, що характеризує особу за її поведінкою, вчинками, діями + суб'єкт стану як процесуальної ознаки, напр.: *Суперечник; Кривдик; Пристосовник; Інтриган; Критикан; Гнобитель; Брехун; Лестун; Сопун; Хвастун; Вередун;*

– простий ГК НР ↔ предикат стану як процесуальної ознаки, що визначає особу за рисами її влачі, темпераменту тощо + суб'єкт стану як процесуальної ознаки, напр.: *Балакун; Говорун; Реготун; Сміхотун; Жартун; Режун; Стівун; Мазун; Капризун; Крикун; Мовчун; Щецетун.*

Типовим семантико-синтаксичним корелятом простого ГК НР, вираженого оцінними найменуваннями осіб, є семантично елементарне речення, утворене трьома синтаксемами – предикатом оцінного стану якості-відношення, суб'єктом оцінного стану якості-відношення та об'єктом уподібнення, тобто елементарне речення зразка «предикат оцінного стану якості-відношення + суб'єкт оцінного стану якості-відношення + об'єкт уподібнення», пор.: *Гадюка* ← *Та, яка подібна до гадюки; Віслюк* ← *Той, який схожий на віслюка.* Цей тип міжрівневої кореляції простого ГК НР із трикомпонентним семантично елементарним реченням залежно від значеннєвого наповнення об'єкта уподібнення охоплює такі три основні різновиди:

– простий ГК НР ↔ предикат оцінного стану якості-відношення + суб'єкт оцінного стану якості-відношення + об'єкт уподібнення, виражений зоонімом, уживаним для асоціації з тими звичками тварин, птахів, які найбільш контрастно відображають риси характеру людини: *Баран; Віслюк; Курка* (про нерозумну людину), *Акула; Анаконда* (про жорстоку людину), *Паразит; Трутень* (про ледячу людину), *Клича; Мавапа; Макака; Шимпанзе* (про зовні непринадливу людину);

– простий ГК НР ↔ предикат оцінного стану якості-відношення + суб'єкт оцінного стану якості-відношення + об'єкт уподібнення, експлікований назвами предметів (предметів побуту, продуктів харчування, іграшок, дорожніх каменів, прикрас), визначальні риси яких мають зв'язок із внутрішніми або зовнішніми ознаками людини: *Ну й вішалка ж!* (І. Карпа); *Моя школадка!* (Н. Хаткіна); *Барбі!* (Н. Хаткіна); *Моя перлинка!* (С. Поваляса);

– простий ГК НР ↔ предикат оцінного стану якості-відношення + суб'єкт оцінного стану якості-відношення + об'єкт уподібнення, представлений назвами поширених на території України рослин: *Дуб!* (В. Шкляр); *От реп'яшеня!* (Л. Яременко).

У ролі ГК НР функціонують також предикатно-непредикатні іменники на означення осіб за їхнім професійним спрямуванням, ідейними, філософськими, релігійними орієнтаціями, національними особливостями, територіальною належністю: *Вчителька* (А. Подолінний); *Подольни* (М. Рябий); *Гуманіст* (М. Зеров). Такий іменниковий ГК НР корелює з чотирма типами семантично елементарних речень:

– простий ГК НР ↔ предикат дії + суб'єкт дії, пор.: *Сіач* (← *Той, хто сіє*); *Різьбяр* (← *Той, хто різьбить*);

– простий ГК НР ↔ предикат тотожності + суб'єкт тотожності (ідентифікатив) + об'єкт ототожнення, пор.: *Українець* (← *Той, хто належить до української нації*); *Фрейдист* (← *Той, хто є послідовником Фрейда*); *Авангардист* (← *Той, хто є прихильником авангардизму*);

– простий ГК НР ↔ локативний предикат стану + суб'єкт локативного стану + локатив, пор.: *Винищачини* (← *Той, хто живе у Виниці*);

– простий ГК НР ↔ предикат входження + суб'єкт входження (компонентив) + композитив, пор.: *Динамівець* (← *Той, хто є учасником клубу «Динамо»*).

Отже, предикатно-непредикатний іменник у сучасній українській літературній мові послідовно реалізує головний компонент номінативного речення, що має широкий спектр міжрівневих кореляцій із дво- та трикомпонентним семантично елементарним реченням.

Література:

1. Вихованець І. Теоретична морфологія української мови [Текст] / Іван Вихованець, Катерина Городенська. – К.: Унів. вид-во «Пульсарі», 2004. – 400 с.
2. Городенська К. Г. Дериивація синтаксичних одиниць [Текст] : [монографія] / К. Г. Городенська. – К.: Наук. думка, 1991. – 192 с.
3. Коваль Л. Семантико-синтаксична основа головного компонента однокладних речень в українській мові [Текст] : [монографія] / Людмила Коваль. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 316 с.
4. Олексенко В. П. Словотвірні категорії суфіксальних іменників [Текст] : [монографія] / В. П. Олексенко. – Херсон: Айлант, 2001. – 240 с.